

Hoe leiden we anno 2014 goede theologen op?

Ruim vijftien jaar geleden schreef de Tilburgse pastoraal-psycholoog Rein Nauta (1998) over de kloof tussen de theologische opleiding en de beroepspraktijk: ‘De akelige conclusie [...] moet zijn dat predikanten en pastores worden opgeleid tot een bedrijf dat door hen niet wordt gepraktiseerd, terwijl voor wat zij wel doen de nodige scholing wordt gemist.’ *Theologie als handicap*, noemde hij dat. Licht dat anno 2014 anders?

Als ik het goed zie, is er in die periode veel veranderd in de opleidingen. Daarbij was de aansluiting op de beroepspraktijk steeds een belangrijk element in de discussies, al is het maar omdat het beroepsperspectief ook bij visitaties steeds belangrijker wordt.

En toch. Bij de predikantsopleidingen wordt nog steeds een opvallend groot deel van de studietijd besteed aan grondtalen en exegese. Ik heb daar geen oordeel over, maar het suggereert wel dat de theoloog primair Schriftgeleerde, Bijbeluitlegger is. Systematische theologie, kerkgeschiedenis en praktische theologie zijn goed vertegenwoordigd, al klaagt elke docent dat uitgerekend zijn of haar vak tekort komt in het curriculum. Enigszins schoorvoetend wordt er ook gewerkt aan integratie tussen deze verschillende vakken, maar daar lijkt me nog wel wat

winst te halen. Studenten en afgestudeerden (van welke opleiding ook) hebben vaak grote moeite om in een concrete situatie de inzichten uit al die disciplines op een vruchtbare manier samen te brengen. Eigenlijk geldt datzelfde bij de opleidingen met een ander beroepsperspectief zoals geestelijke verzorging. Daar is de focus op klassiek-theologische vakken vaak minder sterk en krijgt men in plaats daarvan bijvoorbeeld meer godsdienstpsychologie en ethiek, maar de vraag naar integratie is er niet minder om.

Het probleem ligt echter niet alleen bij de onderlinge balans tussen de vakken. Er is in het hele curriculum, zeker bij de opleiding tot voorganger/predikant veel te weinig ruimte voor de aansluiting tussen de theologische taal waarin de voorganger wordt ingewijd en de wereld rondom voor wie die taal vaak volstrekt

onbegrijpelijk is geworden. De hermeneutische kloof ligt niet alleen tussen de theoloog als lezer en de oude tekst, maar veel meer tussen de theoloog als spreker en het moderne publiek.

In mijn vorig jaar bij de Nacht van de Theologie verschenen pamflet *Spelen met heilig vuur* (Ganzevoort 2013) heb ik deze relevantievraag centraal gesteld. Wat te doen als de woorden die we gebruiken voor veel mensen geen verbinding meer hebben met hun levenswerkelijkheid? Uit de reacties blijkt mij dat veel voorgangers die vraag herkennen (ook als

ze het oneens zijn met mijn aanzet voor een antwoord).

Ze ervaren in de dagelijkse praktijk hoe ingewikkeld

het is om de theologische vertaalslag te maken. Ze hebben zelf alleen geleerd om in klassiek-theologische taal te spreken. Voor zover het lukt om de brug wel te slaan, komt dat veelal door hun eigen creativiteit en de gewilligheid van hun gehoor en niet door hun opleiding – zo steek ik de hand in eigen boezem. In dit artikel formuleer ik een aantal lijnen die volgens mij van belang zijn voor een adequate theologische opleiding. De theologie zal voluit publiek en dialogisch moeten zijn, in belangrijke mate religiewetenschappelijk van aard, disciplinair en integrerend, cultureel georiënteerd en bovenal inspirerend.

Publieke theologie

Als theologische opleidingen zijn wij vaak te eenzijdig gericht op de hermeneutische lezing van de traditie en te weinig op de hermeneutische communicatie met het publiek van

vandaag. Het eerste kenmerk van een adequate hedendaagse theologie lijkt mij dat het een voluit publieke theologie moet zijn die niet slechts intern kerkelijk georiënteerd is. Dat hangt er om te beginnen mee samen dat het publiek van de theologie per definitie al drievoudig is: kerk, samenleving en wetenschap (Tracy 1981). In onze tijd en Nederlandse context is met name het publiek ‘kerk’ verzwakt. Waar dat in de min of meer verzuilde samenleving een duidelijk te definiëren en afgebakende groep was, daar is

het in onze geseculariseerde

Men tracht de wereld te bekeren,

veranderen, of begrijpen,

maar het gaat steeds om de wereld

– of beter: gede-institutionaliseerde (Ganzevoort 2006) – context een veel lastiger te omschrijven pu-

blik. Natuurlijk zijn er grote verschillen tussen denominaties, waarbij vooral de kleinere en meer exclusivistische geloofsgemeenschappen een veel duidelijker eigen taal hebben. Bij met name de grote en meer inclusivistische geloofsgemeenschappen is het echter steeds ingewikkelder vast te stellen wie überhaupt het publiek zijn. Mensen kunnen formeel lid zijn zonder enige betrokkenheid of vertrouwdheid met de vormen en termen. Mensen kunnen participeren zonder in de traditie gevormd te zijn. Er zijn tal van fluïde, tijdelijke en partiële vormen van betrokkenheid waardoor het moeilijk te bepalen wordt wat nu eigenlijk het publiek ‘kerk’ is. Dat geldt nog veel meer voor die theologen die werken in de geestelijke verzorging en in de zorginstelling, krijgsmacht of gevangenis en te maken krijgen met een publiek dat zo veelkleurig is, dat het maar de vraag is of het nog in de categorie ‘kerk’ valt. Voor veel theologen geldt ►